

ВЫКАРЫСТАННЕ ТЭХНАЛОГІІ КРЫТЫЧНАГА МЫСЛЕННЯ Ў ПАЧАТКОВЫХ КЛАСАХ

Кіпень Кацярына Анатольеўна
УА “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна”

Мэта дадзенай адукацыйнай тэхналогіі – развіццё разумовых навыкаў вучняў, неабходных не толькі ў вучобе, але і ў звычайным жыцці (уменне прымаць уважаныя рашэнні, працаваць з інфармацыяй, аналізаваць розныя бакі з’яў і інш.).

Крытычнае мысленне – гэта здольнасць аналізаваць інфармацыю з пазіцыі логікі і асобасна-псіхалагічнага падыходу з тым, каб прымяняць атрыманыя вынікі як да стандартных, так і да нестандартных сітуацый, пытанняў, праблемаў; гэта здольнасць ставіць новыя пытанні, выпрацоўваць разнастайныя аргументы, прымаць незалежныя, прадуманыя рашэнні.

Прыкметы крытычнага мыслення: 1) фарміруецца пазітыўны вопыт з усяго, што адбываецца з асобай; 2) фарміраванне самастойнага, адказнага мыслення; 3) аргументаванае мысленне (пераканаўчыя довады дазваляюць прымаць прадуманыя рашэнні); 4) шматграннае мысленне (выяўляецца ва ўменні разглядаць з’яву з розных бакоў); 5) індывідуальнае мысленне (фарміруе асобасную культуру працы з інфармацыяй); 6) сацыяльнае мысленне (праца ажыццяўляецца ў парах, групах; асноўны прыём узаемадзеяння – дыскусія).

Асноўная ідэя – стварыць таакую атмасферу навучання, пры якой школьнікі свядома працуюць з настаўнікам, разважаюць над працэсам навучання, адсочваюць, пацвяржаюць, абвяргаюць або пашыраюць веды, новыя ідэі, пачуцці або думкі аб навакольным свеце.

Аснова тэхналогіі – трохфазавая структура ўрока: выклік, асэнсаванне, рэфлексія. Тэхналогія развіцця крытычнага мыслення ўяўляе сабой цэласную сістэму, якая фарміруе навыкі працы з інфармацыяй праз чытанне і пісьмо. Яна ўяўляе сабой сукупнасць разнастайных прыёмаў, накіраваных на тое, каб спачатку зацікавіць вучня (прабудзіць у ім даследніцкую, творчую актыўнасць), затым даць яму ўмовы для асэнсавання матэрыялу і, нарэшце, дапамагчы абагульніць набытыя веды.

Тэхналогія развіцця крытычнага мыслення (ТРКМ) – гэта праект супрацоўніцтва навукоўцаў, настаўнікаў усяго свету. Яна была прапанавана ў 90-я гады 20 стагоддзя амерыканскімі навукоўцамі К. Мэрадам, Ч. Тэмплам, Дж. Стылам як адмысловая методдыка навучання, якая адказвае на пытанне: як вучыць думаць? Розныя прыёмы, якія датычацца працы з інфармацыяй, арганізацыя работы ў класе, групе, прапанаваныя аўтарамі праекта, – гэта «ключавыя словы», праца з

рознымі тыпамі пытанняў, актыўнае чытанне, графічныя спосабы арганізацыі матэрыялу. Важнай умовай з'яўляецца ўжыванне дадзеных прыёмаў у кантэксце трохфазовай пабудовы ўрока, поўнае прайграванне трохфазовага цыклу: выклік, асэнсаванне, рэфлексія.

Першая стадыя (фаза) – выклік. Задача гэтай фазы не толькі актывізаваць, зацікавіць вучня, матываваць яго на далейшую працу, але і «выклікаць» ужо наяўныя веды альбо стварыць асацыяцыі па вывучаных пытаннях, што само па сабе стане сур'ёзным, актывізуючым і матывіруючым фактарам для далейшай працы. Дзейнасць вучняў на дадзенай стадыі: вучань «успамінае», што яму вядома па вывучаным пытанні, сістэматызуе інфармацыю да яе вывучэння, задае пытанні, на якія хацеў бы атрымаць адказ.

Магчымыя прыёмы і метады: а) складанне спісу «вядомай інфармацыі», апавяданне-здагадка па ключавых словах; б) сістэматызацыя матэрыялу (графічна): кластары, табліцы; в) правільныя і няправільныя сцвярджэнні; г) зблытаныя лагічныя ланцужкі і г. д.

Выснова: інфармацыя, атрыманая на першай стадыі, заслухоўваецца, запісваецца, абмяркоўваецца, праца вядзецца індывідуальна, у парах – групах.

Другая стадыя (фаза) – асэнсаванне (рэалізацыя сэнсу). На гэтай стадыі ідзе непасрэдная праца з інфармацыяй. Прыёмы і метады тэхналогіі крытычнага мыслення дазваляюць захаваць актыўнасць вучня, зрабіць чытанне або слуханне асэнсаваным. Дзейнасць настаўніка на гэтай стадыі: захаванне цікавасці да тэмы пры непасрэднай рабоце з новай інфармацыяй, паступовы рух ад ведаў «старога» да «новага». Дзейнасць вучняў: вучань чытае (слухае) тэкст, выкарыстоўваючы парпанаваныя настаўнікам актыўныя метады чытання, робіць паметкі на палях або вядзе запісы па меры асэнсавання новай інфармацыі.

Магчымыя прыёмы і метады: метады актыўнага чытання:

- маркіроўка з выкарыстаннем значкоў «!», «+», «-», «?» (па меры чытання ставяцца на палях справа);

- вядзенне розных запісаў тыпу дваіных дзеннікаў, бартавых часопісаў;

- пошук адказаў на пастаўленыя ў першай частцы ўрока пытанні і г. д.

Выснова: адбываецца непасрэдны кантакт з новай інфармацыяй (тэкст, фільм, лекцыя, матэрыял параграфа і інш.), праца вядзецца індывідуальна або ў парах.

Трэцяя стадыя (фаза) – рэфлексія (разважанне). На гэтай стадыі інфармацыя аналізуецца, інтэрпрэтуецца, творча перапрацоўваецца.

Дзейнасць настаўніка: вярнуць вучняў да першапачатковых запісаў – сказаў, унесці змены, дапаўненні, даць творчыя, даследавання або практычныя заданні на аснове вывучанай інфармацыі.

Дзейнасць вучняў: вучні суадносяць «новую» інфармацыю са «старой», выкарыстоўваючы веды, атрыманыя на стадыі асэнсавання.

Магчымыя прыёмы і метады:

- запаўненне кластараў, табліц, устанаўленне прычынны-ўмоўных сувязяў паміж блокамі інфармацыі;
- вяртанне да ключавых словаў, правільных і памылковых;
- адказы на пастаўленыя пытанні;
- арганізацыя вусных і пісьмовых круглых сталоў;
- арганізацыя розных відаў дыскусій;
- напісанне творчых работ (пяцірадкоўі-сінквейны, эсэ).

Выснова: творчая перапрацоўка, аналіз, інтэрпрытацыя і г. д.. вывучанай інфармацыі; праца вядзецца індывідуальна, у парах – групах.

Дадзеная тэхналогія ўдала ўзгадняецца з традыцыйнымі формамі выкладання, некаторыя элементы “Крытычнага мыслення” добра знаёмы беларускім педагогам, але, у цэлым, дадзеная распрацоўка з’яўляецца новай для нашай школы.

Праціўнікі тэхналагічнага падыходу да ўрока часта гавораць пра тое, што структура такога ўрока, прыёмы, арганізацыя работы ў класе, групе «адводзяць» вучняў ад зместу навучання. Каб пазбегнуць падобных памылак і захаваць цэласнасць ўрока як у змястоўным, так і ў тэхналагічным плане, прапануюцца некаторыя рэкамендацыі па працы з рознымі відамі тэксту.

На ўроках можна працаваць з двума відамі тэкстаў – інфармацыйнымі (навуковымі, публіцыстычнымі) і мастацкімі. Прыёмы тэхналогіі, у асноўным, аднолькава «працуюць» на абодвух тыпах тэкстаў. Можна даць вялікую колькасць рэкамендацый па іх прымяненні, але нельга забываць пра галоўнае: вызначальным пры планаванні з’яўляецца змястоўны бок ўрока, а не прывабнасць асобных прыёмаў і стратэгий. Такім чынам, тэхналогія развіцця крытычнага мыслення прапануе будаваць урок па схеме: выклік – асэнсаванне – рэфлексія і прапануе набор пэўных прыёмаў і стратэгий.